

Dr hab. Ireneusz Kida, prof. UŚ
Instytut Językoznawstwa UŚ
Ul. Gen. Stefana Grota-Roweckiego 5
41-205 Sosnowiec

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Karoliny Kurowskiej p.t. *Asymmetrical Portrayal of Gender in Magazines for Men with Particular Reference to Sexuality / Asymetryczny obraz płci w magazynach dla mężczyzn ze szczególnym uwzględnieniem seksualności.*

Rozprawa doktorska Pani Karoliny Kurowskiej poświęcona została zagadnieniu płci w różnorodnych aspektach życia ludzkiego (język, kultura, media) w ujęciu kognitywnym. Głównym celem rozprawy jest wykazanie, że upowszechniane przez współczesne media wizerunki płci żeńskiej i męskiej są w oczach nowoczesnego społeczeństwa nierealistyczne, stereotypowe, krzywdzące, ograniczają wyobrażenia oraz świadczą o nierówności. Skoncentrowano się w niej przede wszystkim na stereotypach utrwalanych za pośrednictwem języka w czterech amerykańskich czasopismach dla mężczyzn z lat 2016-2018, tj.: „Men’s Health” (20 numerów), „Maxim” (18 numerów), „Playboy” (16 numerów) oraz „Penthouse” (21 numerów), a zatem celem jest język, który w opinii autorki rozprawy odgrywa fundamentalną rolę w utrwalaniu stereotypów i norm kulturowych (str. 152). W zgromadzonym korpusie badawczym ograniczono się do analizy dwóch leksemów – *man* ‘mężczyzna’ (również w liczbie mnogiej *men*) oraz *woman* ‘kobieta’ (również w liczbie mnogiej *women*) – z wykorzystaniem koncepcji Wyidealizowanego Modelu Kognitywnego (ang. Idealised Cognitive Model, tj. ICM) postulowanego przez Georga Lakoffa (1987); na korpus badawczy składają się również różnorodne elementy figuratywnego języka płci. Posiadająca interdyscyplinarny charakter rozprawa doktorska składa się z czterech rozdziałów i wraz ze streszczeniem w języku angielskim i polskim oraz bibliografią zawiera 356 strony. Rozdziały pierwszy i drugi poświęcono teorii, natomiast kolejne dwa to analiza empiryczna w oparciu o wspomniany powyżej korpus badawczy. W rozdziale pierwszym przedstawiono genezę, zarys i charakterystykę językoznawstwa kognitywnego oraz wprowadzono kilka kluczowych dla tej dziedziny pojęć w kontekście dyskursu medialnego – prototyp, ICM, stereotyp, metonimia oraz przestrzeń mentalna, które posłużą do dyskusji w analizie empirycznej. Doktorantka wykazuje się tutaj dobrym obeznaniem w tej chyba najbardziej popularnej w obecnym czasie teorii

językoznawczej, ujmując najistotniejsze kwestie, sprawnie przechodząc z myśli na myśl, posługując się płynną angielszczyzną oraz powołując się na liczne źródła – nie zabrakło tutaj również akcentu polskiego. Podobnie ma się rzecz z rozdziałem drugim, z tym że tutaj skupiono się na określonych aspektach płci oraz jej powiązań z językiem. Poruszono w nim między innymi takie zagadnienia jak tabu, eufemizm, seksizm, gender studies, oraz powrócono do sprawy stereotypu, która jest jednym z głównych przedmiotów dyskusji w podlegającej recenzji rozprawie doktorskiej. W rozdziale trzecim skupiono się na analizie zgromadzonego korpusu badawczego pod kątem manipulacji, androcentryzmu oraz krzywdzących stereotypów. Zanim zajęto się opisem uzyskanych wyników, dokonano najpierw charakterystyki czterech analizowanych amerykańskich magazynów dla mężczyzn, przybliżając nam ich historię, zawartość oraz przeznaczenie. Doktorantka zauważa w nich mocną tendencję do stereotypizacji, bowiem media te upowszechniają i utrwalają nierealistyczny obraz płci żeńskiej i męskiej. W rozdziale tym następnie zapoznajemy się z Wyidealizowanymi Modelami Kognitywnymi mężczyzny i kobiety wyłaniającymi się z empirycznej analizy korpusowej, a składają się na nie takie elementy (podmodele) jak: 1. ciało; 2. moda i ubranie; 3. cechy fizyczne; 4. fizyczne procesy i działania; 5. psychologiczne cechy i procesy; 6. praca i edukacja; 7. rozrywka; 8. życie społeczne; 9. miłość i seks; 10. życie rodzinne; 11. inne podmodele. Z kolei w obszarach poszczególnych podmodeli dodatkowo wyróżniono określone aspekty, do których przyporządkowano częstotliwości próbek. Zastosowana tutaj metodologia badań pozwala na szczegółowe zapoznanie się z różnorodnymi zjawiskami pojawiającymi się w analizowanym materiale badawczym, aczkolwiek w poszczególnych magazynach nie wszystkie z nich rozkładają się równomiernie, co jest zrozumiałe mając na względzie fakt, iż charakteryzują się one nieco odmienną zawartością i przeznaczeniem. Będący empiryczną kontynuacją tej analizy, a zarazem jej uzupełnieniem, rozdział czwarty skupia się na metaforach, metonimach oraz eufemistycznych wyrażeniach związanych z płcią, a zatem bardziej dotyczy on poziomu leksykalnego. Pojawiają się tutaj takie pojęcia jak: ogień, gorąco, wojna, sport, taniec, podróż, itp., które służą niektórym użytkownikom języka angielskiego do określania i wyrażania kwestii związanych z płciowością. Po wnikliwej i szczegółowej analizie oferowanej przez rozdziały trzeci i czwarty pojawiają się konkluzje, dzięki którym mamy okazję do przypomnienia sobie o najważniejszych punktach rozprawy oraz utrwalenia zdobytej wiedzy.

Jeśli chodzi o pozyskane z tej analizy wyniki, to myślę, że warto byłoby je przedstawić w bardziej graficzny sposób, co niezmiernie ułatwiłoby ich śledzenie oraz porównywanie. Co prawda w rozprawie pojawia się kilka tabelek oraz wykresów, lecz moim zdaniem jest to zbyt

mało, zważywszy iż mamy tutaj do czynienia z ogromną ilością szczegółów. Bez tego rodzaju wizualnej prezentacji poruszanych problemów czytelnik nie tylko skazany jest na wyobrażenia oraz nadmierne obciążanie pamięci, lecz także łatwo jest mu się w tym wszystkim pogubić i ulec zniechęceniu. Głównie mam tutaj na myśli potrzebę graficznego zwizualizowania pojawiających się w tabeli aspektów objętych poszczególnymi submodelami. Dobrze byłoby też, gdyby doktorantka częściej posługiwała się danymi wyrażonymi w procentach oraz według nich je organizowała – procentowe ujęcie określonych rodzajów stereotypów, czy też innych zjawisk, pozwoliłoby również na dokonanie globalnego zestawienia ze sobą wszystkich czasopism w formie tabeli. Techniki te niewątpliwie nadałyby pozyskanym wynikom bardziej zorganizowanego i obiektywnego charakteru, ułatwiłyby ich zrozumienie i przyswojenie oraz bardziej uwidoczniłyby skalę problemu. Gdyby w grę wchodziła objętość rozprawy, to może lepiej byłoby skrócić nieco dwa pierwsze rozdziały, ujmując je w bardziej syntetyczny sposób, na rzecz lepszej wizualizacji określonych zjawisk i problemów, ograniczając się jedynie do najistotniejszych kwestii, które są niezbędne do pojawiającej się po nich empirycznej analizy. Zdobyta w ten sposób przestrzeń, być może nawet kilkudziesięciu-stronicowa, pozwoliłaby również na zamieszczenie wszystkich pozyskanych próbek tekstu w formie załącznika do wglądu, przy jednoczesnej klasyfikacji tych próbek według konkretnych zjawisk, które one sobą reprezentują. Myślę, że to wszystko nie tylko ułatwiłoby czytelnikowi śledzenie rozprawy, lecz przede wszystkim samą pracę doktorantki oraz prezentację pozyskanych wyników. Z doświadczenia wiem, że podstawą przyjemnej pracy naukowej bazującej na korpusie badawczym jest jego organizacja i porządne dopracowanie w szczegółach, bowiem jest on fundamentem rozprawy i tego, co z niej wynika – poświęcony na udoskonalenie korpusu czas odzyskamy w prezentacji wyników. Nie twierdzę, że doktorantka takiego korpusu nie posiada, lecz szkoda, że się nim nie podzieliła w załączniku, który zawierałby około 2400 próbek, a niektóre z nich są bardzo zwięzłe. Przy zmniejszeniu ich czcionki do rozmiaru 10 oraz usytuowaniu próbek jedne pod drugimi chyba nie zajęłoby one zbyt wiele przestrzeni?

Inne uwagi:

- w części teoretycznej rozprawy warto byłoby wspomnieć o socjolingwistycznych badaniach Pluszczyk (2013; 2015; 2016; 2017), który między innymi zajmuje się językiem płci męskiej i żeńskiej.

- na str. 155 autorka rozprawy mówi: „certain researchers claim”, co sugeruje więcej aniżeli jednego badacza/badaczkę, lecz podaje tutaj tylko (Środa 2009). Podobnie jest w przypadku „is confirmed by researchers”, gdzie pojawia się tylko (Moran 2018).

- na str. 169 widnieje liczba 490 oznaczająca ilość leksemów *men* w magazynie „Men’s Health”, natomiast na str. 173 pojawia się liczba 488 również odnosząca się do leksemów *men*, z tym że tutaj jest *man* w liczbie pojedynczej. Czy chodzi nieraz o zaokrąglenie cyfr? Ponadto, może zamiast wymiennego używania *men* i *man* lepiej byłoby zastosować tylko *man* lub *man (men)*.

- na str. 174 widnieje: „they might abruptly experience the emotional irritability”, a powinno być „they might abruptly experience emotional irritability”, bowiem raczej chodzi tutaj o „emotional irritability” ogólnie. Podobnie na str. 196 jest: „including the nude photographs”, a powinno być „including nude photographs”,

- na str. 181 w miejsce „is a belief” dałbym „is the belief”, ponieważ treść „that a man is insensitive to pain” definiuje rzeczownik „belief”.

- należy ujednoczyć tabele. Na przykład na str. 188 przy submodelu nr 9. (love and sex) wyróżniono aspekty a), b), c), d) i e), natomiast na str. 171 w tym samym submodelu widnieją tylko aspekty a), b) i c) – domyślam się, że dla d) i e) nie znaleziono żadnych przykładów, ale w przypadku tabeli ze str. 188 również jest ich brak, a pojawiają się zera. Dla przejrzystości należy wszędzie podawać wszystkie możliwe aspekty oraz zera, jeśli jakichś aspektów jest brak.

- na str. 207 widnieje treść „numerous harmful stereotypes about women are still deeply rooted in our society”, a powinno chyba być „numerous harmful stereotypes about women are still deeply rooted in American society”, jako że pojawia się w kontekście submodelu „family life” dla magazynu „Playboy”.

- na str. 2017 przy punkcie 3.7.7.2 jest: „The In-depth analysis”, a powinno raczej być „An In-depth analysis” lub „In-depth analysis”. Podobnie przy 3.7.4.2; 3.7.5.2; oraz 3.7.6.2.

- w rozdziale 4, zwłaszcza na str. od 231 do 240 należy częściej wskazywać na źródła.

- należy usunąć wytłuszczenie numerów odnośników 243 przy 4.4 WAR (str. 240); 249 przy 4.6 SPORT (str. 250).

- na str. 93 niepotrzebnie użyto jednej kropki tuż po słowie 'real', a tuż przed odnośnikiem nr. 116.

- na str. 30 w sekcji 1.2.4 (Categorisation and Idealised Cognitive Models) można by użyć zwięzłej definicji ICM, bowiem skupiono się tutaj jedynie na kategoryzacji, a pominięto ICM, natomiast w tytule tej sekcji widnieje także ICM. Co prawda ta definicja pojawi się nieco później, ale dla zachowania równowagi, dobrze byłoby wtrącenie czegoś i tutaj.

Na zakończenie podzielę się jeszcze własną refleksją odnośnie do jednego z aspektów poruszanych w rozprawie. Otóż być może upowszechnianie w Amerykańskich magazynach stereotypu mężczyzny jako macho posiada jakiś związek ze wzrostem udziału w ostatnich latach czynnika *latino* w amerykańskim społeczeństwie. W niektórych krajach Ameryki Łacińskiej bycie macho nie jest niczym negatywnym, lecz czymś, czego od mężczyzny często oczekują kobiety – niebycie macho jest jak niebycie mężczyzną. A zatem upowszechniany w przeanalizowanych amerykańskich mediach stereotyp w tym aspekcie byłby nieraz czymś oczywistym, a wręcz spodziewanym. Być może niektóre krzywdzące w oczach nowoczesnego europejskiego społeczeństwa stereotypy są jednym z warunków utrzymania się określonych magazynów na amerykańskim rynku?

Będąca przedmiotem recenzji rozprawa świadczy o dojrzałości naukowej jej autorki, która z pasją, cierpliwością i dociekliwością realizuje swoje zainteresowania oraz zobowiązania naukowe w dążności do osiągnięcia stawianych sobie celów badawczych, dzieląc się przy okazji wieściami z „Wielkiej Wody” w aspekcie języka oraz mentalności, której jest on częścią i nośnikiem, co niewątpliwie przyczynia się do uaktualnienia i doprecyzowania naszej wiedzy na temat języka obecnego w określonych współczesnych mediach amerykańskich. Po zapoznaniu się z rozprawą doktorską Pani magister Karoliny Kurowskiej stwierdzam, że spełnia ona wymogi stawiane tego typu rozprawom i wnioskuję o dopuszczenie doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Katowice, 17.06.2021

Ireneusz Kida

5